

De dood van Jezus

Jezus en zijn volgelingen trekken naar Jeruzalem. Een politieke actie? We moeten goed voor ogen houden dat politiek en religie in die tijd niet gescheiden waren. Hans Küng: 'Er bestond geen religieuze politiek en ook geen onpolitieke religie. Wie onrust veroorzaakte op religieus gebied, was ook op politiek terrein een lastpost. Jezus vormde voor zowel de religieuze als de politieke autoriteiten een veiligheidsrisico.'¹ Die scheiding is een modern en bijna exclusief westers fenomeen. Was het een geweldloze actie? Niet geheel als we de tempelreiniging meetellen. In dit geval kunnen we actualiserend spreken van een rel.

Jezus en zijn groep verwachten een grote ommekeer; God zal ingrijpen en het koninkrijk Gods zal zich openbaren. Maar er gebeurt niets. Integendeel Jezus wordt zonder slag of stoot opgepakt en drie dagen later publiekelijk vernederd en aan het kruis genageld. Een publiekelijk gekruisigde 'messias'. Wat voor de Joden een enorme schande was, de zoveelste openbare vernedering door de Romeinen. Hans Küng: 'de dood van deze ene mens, die zoveel verwachtingen heeft gewekt en nu door zijn vijanden is geliquideerd en bespot, en door zijn vrienden, ja, door God zelf, geheel in de steek is gelaten. (...) Wat in de berichtgeving van de evangeliën als doel en kroning van de aardse weg van Jezus van Nazareth naar voren komt, moet voor de tijdgenoten het absolute einde hebben geleken. Had iemand de mens meer beloofd dan hij? En nu dit fiasco in een dood vol schande en smaad.'²

En verder: 'Uitgestoten door de samenleving, verraden en verloochend door zijn leerlingen en aanhangers, bespot en gehoond door zijn tegenstanders, door God en mensen verlaten, sterft hij op een wijze die tot de meest afgrijpselijke en ondoorgrondelijke behoort die de moorddadige inventiviteit van mensen heeft bedacht.'³

Het is vrijwel zeker dat Jezus werd gearresteerd op bevel van de tempelpriesters op aangeven van de hogepriester van het Sanhedrin. Waarschijnlijk stond deze laatste hierover in contact met de Romeinse autoriteiten. Vandaar allicht de vermelding van Romeinse soldaten in het Johannesevangelie. 'Volgens alle berichten is Jezus echter eerst door de Joodse autoriteiten in hechtenis genomen.'⁴

Petrus versus Paulus

Met Petrus en Paulus belanden we midden in de strijd tussen twee verschillende visies op de toekomst van het Christelijk geloof. Paulus is degene die de subversieve boodschap van Jezus zal universaliseren (zie Alain Badiou): m.a.w. het Christelijke geloof staat open voor iedereen. Petrus' visie is veel behoudsgezinder: de Joodse wetten blijven van belang ook voor de Christenen. Wie Jezus volgt moet zich naar Joodse traditie laten besnijden en de Joodse voedseltaboes in acht nemen.

De houding van Petrus is behoudend en wordt waarschijnlijk gemotiveerd door het feit dat hij getuige is geweest van de veroordeling van Jezus. Petrus loochende dat hij Jezus kende uit lijfsbehoud. Na de kruisiging blijft Petrus gehecht aan oude rituelen en tradities die de universaliteit van Jezus' boodschap beperken. Petrus kondigt daarmee de verkalking van de katholieke kerk aan.

Paulus belichaamt daarentegen veel meer het conflict tussen de (politieke) waarheid van Jezus' boodschap en de betekenis of zin die deze boodschap kan krijgen in de wereld. Alain Badiou schrijft dat het denken van Paulus zich ophoudt in het spanningsveld tussen trouw

¹ Hans Küng, *Jezus*, Ten Have, 2013, pagina 217

² *Ib.* 213-2014

³ *Id.* pagina 215

⁴ *Id.* pagina 211

aan het stichtende moment van een nieuwe waarheid (Jezus' boodschap) en de snelle uitputting van de subjectieve energie die de realisatie van die getrouwheid eist. Uit die spanning en zijn conflict met Petrus is de kerk geboren. Rivaliteit, verraad, interne strijd om macht en corruptie werden bedekt met een deken van praktisch realisme, waarna het genie dat aan de basis lag van de kerk en in naam waarvan ze was gesticht, zich er nog nauwelijks in herkende. Vandaar dat de kerk tegelijkertijd symbool is van bewaker en verspreider van Jezus' boodschap, en van het falen (en de onmogelijkheid) van die bewaking en verspreiding.

Het is op dit punt dat Pasolini's nooit verfilmde scenario *Saint Paul* focust. Om de latente universaliteit van Paulus' denken te onderstrepen, gebruikt Pasolini de letterlijke teksten van Paulus uit het Nieuwe Testament. Hij bewerkt of verandert de teksten niet. Toch speelt het scenario zich in de 20ste eeuw af. De teksten van Paulus overstijgen op die manier elke mogelijke omstandigheid.

Pasolini schreef dit scenario in mei 1968. Het was een vervolg op *Il Vangelo secondo Matteo* (1964). Hij vond echter geen geldschieters. Pas in 1974 was er enige interesse van producers om de verfilming in overweging te nemen. Het script werd nooit gerealiseerd. Pasolini plaatst Paulus in een hedendaagse context. Hij wilde op een cinematografische manier de actuele kracht van Paulus' overtuiging laten zien. Pasolini schrijft in zijn voorwoord dat hij dit doet om tegen de kijker, zonder hem te verplichten erover na te denken, op een expliciete manier, te zeggen dat Paulus vandaag onder ons is. En dat Paulus zich tot onze maatschappij richt, dat hij om onze maatschappij huilt, en dat het onze maatschappij is waarvan hij houdt. Het is onze maatschappij die hij tegelijk aanvalt en omhelst, bedreigt en vergeeft.

Pasolini: 'Het is zeker dat Paulus op een revolutionaire manier, met als enige strijdmiddel zijn religieuze boodschap, een maatschappijmodel dat gebaseerd was op ongelijkheid, imperialisme en slavernij, heeft vernietigd.' (uit het voorwoord van zijn scenario). Het thema van zijn film is de relatie tussen 'actualiteit' en 'heiligheid'. Tussen een wereld die neigt te vluchten in mysteries en abstracties en een wereld waarin het goddelijke in al zijn godsdienstigheid op een concrete en handelende manier tussen de mensen verschijnt.

Alain Pringels, dramaturg